

КОРАК ИСПРЕД ВЕКА

– Катарина Ивановић (1811–1882) –

сликарка и прва чланица Српске академије наука и уметности

”

Ово је прича о девојци Катарини Ивановић. Живела је давно и другачије, али се није много разликовала од вас данас. Живела је у време када се није знало за мобилне телефоне, игрице или цртане филмове, али јој је детињство било радосно, сигурно и срећно.

Рођена сам једног априлског дана 1811. године у мађарском граду Веспрему, у породици српских трговаца, али смо се већ наредне године преселили у Стони Београд. Мајка Марија је била тиха и нежна, а отац Лазар строг, али поносан. Била сам једино дете у породици. Као девојчица сам волела „бојом цветиће правити“. Играла сам се бојама, цртала и све своје тајне и жеље преносила на платно, које је било веће од мене и које ми је отац у вароши купио. Сликала сам и мог пса Жућу, који ми је био најбољи пријатељ. Када бих упрљала руке цртајући по платну, уместо да ме кори, отац би само климнуо главом и рекао: „Ако већ мораш, онда цртај како треба“. Сећам се наших шетњи поред језера, чврсте руке мога оца, исплетених венчића од цвећа и жеље да свет обојим својим бојама. Моји први учитељи биле су сенке у соби, светлост на лицима људи и погледи пуни прича. За мене је сликарска четкица била као мастило у руци песника.

Снага мог дара за сликарство била је јача од очекивања мојих родитеља да се образујем у школама за жене. Још у најранијој младости одлучила сам да postanем сликарка. Таквој одлуци, која је по мерилима ондашње средине била непримерена, кумовао је пријатељ мојих родитеља, трговац Георгије Станковић, који је помогао да добијем озбиљније цртачке и сликарске поуке. Да не заборавим да вам кажем, од образованих девојака мог времена очекивало се да науче лепо писање и цртање, да шију и везу. А ја сам желела обићи свет, видети Париз, Беч, закорачити

београдским улицама и видети ушће Саве у Дунав. Желела сам да идем путем који пре мене није постојао.

Када су видели моју чврсту одлуку да се посветим сликарству, родитељи су ме послали на даље сликарско усавршавање. Одлазак у Пешту била је моја велика победа. Сећам се топлог загрљаја оца на растанку. Веровао је у мене. „Око моје црнооко, нека ти је са срећом! Чувај се и знај, ова кућа ће увек бити твој дом!“ „Писаћу Вам, тата, обећавам. И доћи ћу, врло брзо!“ На капији сам се окренула и погледала их. Мајка је марамом брисала сузе, а тата је поносно стајао и махао ми.

У атељеу чувеног пештанског сликара Јожефа Пешкија вредно сам радила и правила прве сликарске кораке. У том студију настао је и мој чувени Аутопортрет. Када сам остала без оба родитеља, руку помоћи и заштиту пружила ми је утицајна мађарска грофица Чаки, схвативши да ми неће бити лако да се сама изборим за своје место у патријархалном друштву.

У време када је о мени објављен први натпис у Сербском народном листу, већ две године сам била на Одељењу за девојке при Бечкој ликовној академији. На академији ми је један од професора рекао: „Млада дамо, сликање је занат за мушкарце“. Погледала сам га у очи и одговорила: „Онда ћу ја бити изузетак који ће вас убедити у супротно“. Тај разговор је још више учврстио жељу у мени. Пожелела сам да што више људи види моје слике, да их разумеју и да им се диве. Бити жена међу мушкарцима у свету сликарства није био само сан. Био је изазов. И ја сам га прихватила. У Бечу сам упознала Вука Стефановића Караџића и песника Симу Милутиновића Сарајлију. Он је стихове своје песме „Тројесестарство“ спевао мени у част. Звао ме је „најпрва Серб-Красарка Катарина Ивановић“. У мени је видео хероину, симбол племенитости и родољубља. Узвратила сам му на најлепши могући начин, насликавши његов портрет. Храбро сам насликала и један женски портрет, портрет Анке Ненадовић. То је био јединствен пример у српском сликарству да је женски портрет сликала једна жена.

После Беча сам отишла на путовање по Италији, на којем настаје мој „Италијански виноградар“, затим у Холандију, па у Минхен желећи да наставим са сликарским усавршавањем.

Почетком октобра 1846. године стигла сам у београдску варош обасјану благим сунцем михољског лета. Београђани су ме топло поздравили, а то су забележиле и Српске новине. Одсела сам у кући Симе Милутиновића Сарајлије, код Варош-капије. У шетњама улицама Београда растуживали су ме погледи на кућерке облепљене блатом, на полумрачне дућане и магазе. Чудно ми је било да жена по улицама готово да и није било, тек понека стара Туркиња прекривеног лица. С друге стране, била сам уверена да ћу четкицом насликати догађаје из наше славне прошлости. У време када сам стигла у Београд, била сам једина жена уметница међу Србима. Нису ме гледали као конкурента, штавише, међу првим поруџбинама

била је израда портрета кнегиње Персиде Карађорђевић. То су биле златне године и потврда мојих највиших уметничких квалитета. Све време тињала је у мени неостварена жеља да се у мом Београду представим и потврдим као сликар историјских композиција.

Било је у мом животу и тешких тренутака, као и људи који су ми нанели неправду. Једанпут сам једну велику српску госпођу портретирала, па кад је ударила киша, она ме ни својих кола није удостојила, но сам по киши и по блату, пешке до свог стана морала ићи. То је забележила и песникиња Милица Стојадиновић Српкиња.

После деценију и више путовања, боравка и одсуства од куће, вратила сам се у мој Стони Београд. Никад га више нисам напуштала. Родну Панонију, градове у којима сам живела и пределе куда сам путовала нисам преносила на платно. Сликала сам људе.

И када ми се учинило да је дошло време да заокружим свој стваралачки и животни пут, ненадано и у прави час, срела сам др Николу Крстића, доктора филозофије, правника и историчара. У нашим заједничким шетњама Стоним Београдом, дао ми је предлог да се моје слике сместе у Народни музеј у Београду. Знала сам шта музеји значе једном народу и желела сам да се сачува успомена на мене. Тестаментом сам завештала неколико слика за збирку Српске академије. У јануару 1876. године изабрана сам за прву жену почасног члана Српског ученог друштва, које се данас зове Српска академија наука и уметности. Тада нисам могла сузе радоснице задржати. Осећала сам понос и неизмерну радост. Сетила сам се и својих родитеља који су веровали у мене и пустили ме у свет слободног корака. Нисам ни слутила да ће у времену у коме ви сада живите бити уобичајено да жене буду академици.

Одлучила сам да свој преостали сачувани опус поклоним Српској академији. Тако су се у Народном музеју обреле двадесет три моје слике. Сlike су тамо где им је место, у мом Београду, поклоњене мом народу и мојој земљи. И овде се, драга децо, мој уметнички пут завршава, али пут мојих слика тек почиње и трајаће све док се на њима буде задржавао неки поглед паметних и радозналих очију, попут ваших.

Сада, када смо стигли на крај ове моје приче, додала бих још и ово: волела сам Србију и свет, волела сам Калемегдан и београдску калдрму. А ви, ако се некада запитате да ли да кренете путем којим нико пре вас није корачао – сетите се мене. Ја сам ишла, и није било лако. Али је вредело. Зато...

...узмите у руке своју четкицу живота и обојте свет вашим бојама.

И не бојте се, дотакните звезде, будите своји, нежни, а храбри. Желим вам да постанете грађани света и никада не заборавите да сте ви наша светлост и снага!